

שלחלח האלה חד- שנתי מדברי פורח במרבדים בשנה גשומה (מרץ 2022)

כתבה ערגה אלוני

תקציר: שלחלח האלה *Pseuderucaria clavate* ממשפחת המצליבים. הוא עשבוני גבוה חד- שנתי הגדל בכתמים לאחר אירועי גשם במדבר. העלים גזורים ודקים. הפרחים גדולים ורודים-ארגמניים מרהיבים ביופיים. הפרי תרמיל דק וארוך ובקצהו גולת אלה. הצמח מכיל "שמני חרדל" השומרים עליו מפני כרסום.

=====

שלחלח האלה *Pseuderucaria clavata* צמח מדברי חד-שנתי ממשפחת המצליבים, נופו זקוף וקרח המגיע לגובה של עד 45 ס"מ. העלים ירוקים מכחילים, מסורגים, מעט בשרניים. הטרף גזור מנוצה 1-3 פעמים לאונות גלילות סרגליות המחוברות לציר המרכזי בעלה שגם הוא גלילי.

שלחלח האלה, מימין ובאמצע: צמחי מפותחים בשלב פריחה. העלים גליליים מאונים מקושרים לענפים גליליים. צילמה: ערגה אלוני ©

הפרחים גדולים מרהיבים ביופיים, נישאים על עוקץ קצר (3-7 מ"מ), נכונים, דו מיניים, חסרי עלי לואי מסודרים בתפרחת אשכול. עלי הגביע ארבעה, מפורדים (אורך כל עלה כ1 ס"מ), צבעם חום-ארגמן. שניים מהם בסיסם מורחב דמוי שקיק (פינברון דותן, דנין 1991).

הכותרת בת ארבע אונות מוצרות בבסיס כציפורן מתרחבות בהמשך. אורך הכותרת כ2 ס"מ, צבעה ורוד עד סגול בהיר בבסיס כתם ארגמן. (בין הפרחים הנכונים סגולים מצויים לעיתים פרחים לבנים שבסיסם צהוב). אבקנים שישה, ארבעה מהם ארוכים מסודרים בדור פנימי בזוגות. שני אבקנים נמוכים מוצבים כל אחד בדור חיצוני. זירי האבקנים צהוב חום, המאבק אנכי גדול צהוב עמוס אבקה. בבסיס האבקנים קרוב לזיר מצויים צופנים מייצרי צוף המושכים חרקים והם המאביקים. השחלה עילית עשויה שני עלי שחלה. לפני ההאבקה עמוד העלי מוסתר ע"י מאבקי הפרח הבשלים. עם ההאבקה, העלי מתארך מעל המאבקים ובראשו בולטת צלקת כדורית דמוית אלה. הפרי תרמיל באורך 5-7 ס"מ עוביו 2 מ"מ, פחוס דמוי סרגל הנפתח בהבשלה. הזרעים מסודרים במגורה בטור. בראש התרמיל מתנשא כדור דמוי אלה - שריד הצלקת, ומכאן שם הצמח.

שלחלח האלה, מימין ובאמצע תפרחת הצמח היא אשכול הנושא פרחים גדולים ורודים מרשימים. משמאל: תרמילים דמויי אלה. צילמה ערגה אלוני ©

שלחלח האלה הוא מין נדיר המופיע בשטח בכתמים אחת למספר שנים לאחר אירועי גשם במדבר. גדל בקרקעות מלוחות שהתפתחו על קירטון וחואר. שולט בכתמים ויוצר משטחי פריחה מרהיבים המושכים את העין ביופיים. בעת פגיעה בעלי הצמח מופץ מהם ריח אופייני של צנון. הריח נגרם ע"י "שמני חרדל" חריפים אופייניים למצליבים. צמח זה מכיל בעליו חומרים כימיים שונים כמו: גליקוזידים, גלוקוזינולטים, תרכובות פנוליות פלבנואידים ותרכובות חומצה פנולית (Emam. Abd El-Moaty 2009). רבים מצמחי המצליבים מכילים תרכובות כימיות חריפות ומשמים מקור מזון ותבלין לאדם. אך תכולתם בצמח היא לדחות כרסום אברי הצמח ע"י הרביבורים.

גדל בארץ במדבר יהודה ובקעת ים המלח, שפלה, נגב צפוני, נגב והרי אילת, ערבה, ובבקעת הירדן. נפוץ באזורים המדבריים ממערב צפון אפריקה למזרחה: סודן, מצרים סיני, חצי האי ערב לכוון צפון מזרח הים-התיכון כולל מדבריות ירדן (Kew).

שלחלח האלה המדברי, מזכיר בצבעיו את פרחי **השלח ספרדי** שהוא מין ים-תיכוני הדומה לו. **שלחלח האלה** מזוהה בקלות באמצעות האלה הבולטת בקצה הפרי (שמידע 2005).

ספרות

זהרי מ. 1987. כל עולם הצמחים הוצאת עם עובד (הדפסה שלישית) עמ' 394-397

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

שמידע א. 2005: צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י הוצאת מפה.

Royal Botanical Gardens <https://www.kew.org>

Emam SS. and Abd El-Moaty HI. 2009. Glucosinolates, Phenolic acids and Anthraquinones of *Isatis microcarpa* Boiss and *Pseuderucaria clavate* (Boiss&Reut.) family: Cruciferae. *Jou. of Applied Sciences Res.* 5(12) 2315-2322

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2022 **שלחלח האלה** חד-שנתי מדברי הפורח במרבדים בשנה גשומה (מרץ 2022) פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

https://www.kalanit.org.il/monthly_blooms/pseuderucaria_clavate_03_2022

L

=====